

Przedmowa

W dniu 26 maja 2015 r. w siedzibie Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie odbyło się seminarium naukowe zatytułowane „Polskie i rosyjskie dziedzictwo kulturowe w zbiorach bibliotecznych – perspektywy badawcze”. Opublikowane poniżej artykuły są efektem prac tego seminarium; naszym zdaniem stanowią ważny przyczynek do rozważań metodologicznych, prezentują także wyniki najnowszych badań prowadzonych w zasobach archiwalnych i bibliotecznych Polski i Rosji. Seminarium doszło do skutku dzięki trwającej od 2013 r. współpracy między dwiema bibliotekami – Państwową Publiczną Naukowo-Techniczną Biblioteką Syberyjskiego Oddziału Rosyjskiej Akademii Nauk w Nowosybirsku (Государственная Публичная Научно-Техническая Библиотека Сибирского Отделения Российской Академии Наук) i Biblioteką Uniwersytecką w Warszawie.

Biblioteka w Nowosybirsku jest koordynatorem życia naukowego, centrum informacji naukowej obejmującym zasięgiem działalności całą Syberię. Ma prawo nadawania stopni naukowych i prowadzi szeroko zakrojoną działalność dydaktyczną – od kursów zawodowych dla bibliotekarzy po studia doktoranckie. Ma także prawo do otrzymywania egzemplarza obowiązkowego. Skutkiem zawartej umowy było m.in. utworzenie Centrum Kultury i Nauki Polskiej w strukturze biblioteki, działającego pod auspicjami Ambasady RP w Moskwie i Konsulatu Generalnego w Irkucku. Otwarcie Centrum nastąpiło 20 listopada 2013 roku. Syberia jest obszarem interesującym z punktu widzenia ekonomicznego oraz ze względu na potężny potencjał naukowy w postaci licznych działających tam instytucji badawczych; promocja nauki polskiej w tym obszarze jest przedsięwzięciem ważnym, w pewnym stopniu w dotychczasowej praktyce zaniedbanym. GPNTB SO RAN posiada w swych zbiorach liczne stare druki i inne rzadkie książki, w tej liczbie znajdują się też interesujące polonika.

Biblioteka Uniwersytecka w Warszawie założona została w 1817 r., jako Biblioteka Publiczna. W pierwszym okresie swojego istnienia stanowiła warsztat pracy dla wykładowców i studentów Królewskiego Uniwersytetu Warszawskiego. Mimo bardzo poważnych start przetrwa-

ła okres represji po upadku powstania listopadowego, a od 1871 r. stała się częścią uniwersytetu (w latach 1869–1915 z rosyjskim językiem wykładowym). W jej dziewiętnastowiecznych zbiorach przechowywany jest jeden z największych historycznych księgozbiorów rosyjskich poza granicami Rosji. Z tego powodu przyciąga uwagę rosyjskich badaczy historii książki i bibliografów.

W czasie seminarium zaprezentowano pięć referatów oraz miała miejsce prezentacja zatytułowana *Arkadij A. Tołoczanow – biografia bibliofila i urzędnika – wyniki nowych badań*. W pierwszej sesji seminarium Halina Mieczkowska, kierownik Gabinetu Starych Druków BUW, przedstawiła referat „*Polonicum*” – *definicja, kryteria doboru, zastosowanie w bibliografii polskiej*, następnie Irina Troyak, pracownik naukowy Akademickiej Biblioteki w Nowosybirsku, wygłosiła referat „*Rossica*” – *ewolucja pojęcia w nauce rosyjskiej od XIX do XXI wieku*. Te dwa referaty ukazują fundamentalne różnice w rozumieniu pozornie analogicznych pojęć. Polonicum w nauce polskiej jest definiowane radykalnie odmiennie od przyjętej w nauce rosyjskiej definicji *rossicum*. W Polsce panuje tendencja do rozszerzającego traktowania pojęcia polonicum, natomiast nauka rosyjska zawęża pojęcie *rossiców*. Zatem stosowany niekiedy w polskich publikacjach termin *rossica*, utworzony analogicznie do *polonica*, jest nieporozumieniem.

W drugiej sesji zaprezentowano referaty przedstawiające dotychczasowy dorobek naukowy instytucji partnerskich: Andriej Borodichin, pracownik naukowy Biblioteki Akademickiej w Nowosybirsku i kierownik Oddziału Książki Rzadkiej i Rękopisów, przedstawił referat *Oddział Książki Rzadkiej i Rękopisów: kolekcje, działalność naukowa i popularyzatorska (stan obecny)*; Tatiana Iljuszeczkina, pracownik naukowy biblioteki w Nowosybirsku, zaprezentowała temat „*Polonica*” w *kolekcji książek europejskich syberyjskiej biblioteki akademickiej*. Te dwa referaty, oprócz wartości informacyjnej, stanowią przyczynek do rozważań metodologicznych, dotyczących często stosowanych pojęć, takich jak „stare druki”, „średniowiecze”. Zbigniew Olczak, kierownik Gabinetu Zbiorów XIX Wieku BUW, przedstawił referat *Rosyjskie piśmiennictwo XIX wieku w zbiorach BUW*, w którym m.in. po raz pierwszy podjął się próby realnego oszacowania liczebności tego księgozbioru. Na koniec dnia jeszcze raz głos zabrała Irina Troyak, która przedstawiła wyniki swoich badań dotyczących biografii i osoby A. A. Tołoczanowa, którego niezwykle cenny księgozbiór przechowywany jest w BUW. Wystąpienia referentów wywołały ożywioną dyskusję.

Organizatorzy mają nadzieję, że ogłoszenie drukiem dorobku seminarium „Polskie i rosyjskie dziedzictwo kulturowe w zbiorach bibliotecz-

nych – perspektywy badawcze” ożywi kontakty naukowe między instytucjami partnerskimi i przyczyni się do powstania wieloletnich programów badawczych. Pierwszy krok został wykonany, konieczne jest dalsze ustalenie wspólnych założeń metodologicznych i krytyczna recepcja dotychczasowego dorobku badawczego.

* * *

Druk artykułów, które odwołują się przede wszystkim do archiwaliów i literatury w języku rosyjskim, postawił redakcję niniejszego wydawnictwa przed koniecznością szeregu rozstrzygnięć co do języka zapisu bibliograficznego w tekście i przypisach. Uprzednio w obu wypadkach, najczęściej stosowano transliterację lub transkrypcję, ułatwiając orientację czytelnikowi nieznającemu języka rosyjskiego. Jednak w wyniku dyskusji w gronie redakcyjnym uzgodniono zostało, że z uwagi na ściśle naukowy charakter publikacji oraz fakt, że czasopismo „Z Badań nad Książką i Księgozbiorami Historycznymi” jest dostępne także w wersji cyfrowej, dla ułatwienia poszukiwań internetowych podstawowa informacja bibliograficzna (autor, tytuł, tytuł serii, nazwy instytucji itp.) będą przekazane w grafii oryginalnej. Zapis tychże samych informacji w tekście artykułu, znów dla wygody czytelnika, pozostaje w transkrypcji fonetycznej.

Czytelnikowi należy się także pewne wyjaśnienie terminologiczne. W trakcie tłumaczenia tekstów autorów rosyjskich zdecydowano, że rosyjski terminu „археография” będzie oddawany w języku polskim – jako „archeografia”. Nie jest to wyraz nieznany słownikom języka polskiego, choć przyznać trzeba, że stosowany jest rzadko, a w podręcznikach nauk pomocniczych historii nie udało się go nam znaleźć w ogóle. Podawane przez słowniki języka polskiego definicje terminologiczne także mogą różnić się między sobą, na przykład słownik pod redakcją Witolda Doroszewskiego definiuje archeografię następująco: „Nauka zajmująca się badaniem zabytków starożytności, zwłaszcza piśmiennych”¹, natomiast współczesny słownik PWN, dostępny on-line, czyni to w następujących sposób: „dawna nazwa nauki pomocniczej historii zajmującej się systematycznym opisem źródeł, głównie piśmiennictwa”². W celu uniknięcia nieporozumień, pragniemy zwrócić uwagę czytelników, iż w naszej publikacji podążamy za rosyjskim znaczeniem tego terminu. Tak więc pojęcie „archeografia” określa naukę pomocniczą historii, zajmującą się

¹ *Słownik języka polskiego*, red. nac. W. Doroszewski; zastępca red. nac. S. Skorupka, t. I: A–Ć, Warszawa 1958, s. 187.

² Zob. <<http://sjp.pwn.pl/slowniki/archeografia.html>> (18 XII 2015).

poszukiwaniem i gromadzeniem zabytków piśmiennictwa, zarówno rękopisów, jak i dawnej książki drukowanej, a także teorią i praktyką publikacji źródeł pisanych.

Zbigniew Olczak